

Відповіді до завдань
II етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з правознавства
у 2024-2025 навчальному році

9 клас

Завдання I Тести

1. У якому випадку має місце прояв державної влади:

А. Міністр оборони України виступив у Верховній Раді України з доповіддю про стан справ на фронті;

Б. Поліцейська вказала водієві на несправності його автомобіля;

В. Суддя заборонив прес-службі суду оприлюднювати інформацію про свій ювілей;

Г. Керівник місцевої прокуратури звільнив з роботи за прогул прибиральницю прокуратури;

Д. Голова місцевої адміністрації підписав рішення про початок опалювального сезону.

2. У якому випадку йдеться про виконання державою її зовнішніх функцій:

А. У Львівській області виділено ділянку землі для будівництва міжнародного аеропорту;

Б. Міністр внутрішніх справ України провів переговори зі своїм колегою з Польщі;

В. У Бонні відбувся матч між збірними командами України та Німеччини;

Г. У Василькові представники міжнародного товариства Червоного Хреста здійснили роздачу гуманітарної допомоги;

Д. У Полтаві затримано громадянку Словаччини, яка підозрюється в скоєнні вбивства громадянина Франції.

3. Для якої форми державного устрою притаманна відсутність загальнодержавних органів управління в більшості сфер життя:

А. Демократія;

Б. Імперія;

В. Конфедерація;

Г. Унітарна держава;

Д. Федерація.

4. Яке визначення найточніше відповідає поняттю «конституція»:

А. Нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, що регулює найважливіші суспільні відносини шляхом встановлення загальнообов'язкових правил, прийнятий в особливому порядку (законодавчим органом влади) або безпосередньо народом;

Б. Правовий акт, що ухвалюється вищими й деякими центральними органами колегіального управління для розв'язання найважливіших і принципових завдань, що стоять перед даними органами, і встановлення стабільних норм, правил поведінки;

В. Система правових норм найвищої юридичної сили, яка приймається в особливому порядку, регулює найбільш важливі суспільні відносини: як правило в сфері організації та функціонування органів державної влади, державно-територіального устрою та правового статусу людини і громадянина;

Г. Продукт інтелектуальної творчості людини в галузі літератури і науки, що у вигляді символів та знаків зафіксований на матеріальному носії.

5. Оберіть серед запропонованих назв орган державної влади:

А. Київська міська рада;

Б. Державне підприємство «Інформаційні судові системи»;

В. Київський апеляційний суд;

Г. Усі запропоновані варіанти правильні.

6. У якій ситуації відносини регулює переважно цивільне право

А. Т. сплатив 5600 грн. податку на доходи фізичних осіб до місцевого бюджету;

Б. В. і К. вийшли на прогулянку вулицями Харкова;

В. Бабуся подарувала онуку книгу про тварин Африки;

Г. В усіх вказаних ситуаціях.

7. Який варіант відповіді найточніше визначає обсяг правосуб'єктності тринадцятирічного школяра М.

А. Наділений правоздатністю, має обмежену дієздатність, не підлягає кримінальній та адміністративній відповідальності;

Б. Наділений частковою правоздатністю та дієздатністю, не підлягає кримінальній та адміністративній відповідальності;

В. Наділений правоздатністю, має часткову дієздатність, не підлягає кримінальній та адміністративній відповідальності;

Г. Наділений правоздатністю, має часткову дієздатність, не підлягає кримінальній, але підлягає адміністративній відповідальності.

8. Законодавча влада в уявній державі належить Конгресу, який формується шляхом загальних прямих та рівних виборів строком на чотири роки. Президент, обраний загальними виборами на п'ять років, очолює виконавчу владу - Кабінет міністрів, призначає та звільняє міністрів. До судової влади належать Верховний суд та місцеві суди. До складу держави входять 12 провінцій та столичний округ. У кожній з провінцій прийнято власну конституцію, створено підрозділи національної гвардії, які підпорядковані главам провінцій.

Визначте форму державного устрою цієї держави:

А. Імперія;

Б. Конфедерація;

В. Співдружність;

Г. Унітарна держава;

Д. Федерація.

9. Учень А. відмовився передати заповнений бланк своєї контрольної роботи учневі В., аби той міг списати правильні відповіді. В. сильно на це образився і під час перерви написав на стіні шкільного коридору образу на адресу А. і був за це покараний учителем, що виявив напис. Яке право людини порушено в цій ситуації?

А. Право на освіту;

Б. Право на рівність;

В. Право на повагу до честі і гідності;

Г. Право на власність

Д. Право на свободу думки та висловлювання

10. Визначте, у якому з наведених випадків йдеться про правопорушення:

А. 18-річний О. перебіг порожню вулицю на червоний сигнал світлофора, оскільки він катастрофічно запізнився на побачення зі своєю знайомою;

Б. 44-річний П. вирішив не дотримуватися вимог посту, оскільки був запрошений на день народження до свого начальника;

В. 21-річний С. подумки побажав в'їхати в стовп водієві, який оббризкав його в сльотаву погоду, і несподівано побачив, як той зіткнувся на перехресті з іншим автомобілем;

Г. 37-річний член місцевого осередку однієї з політичних партій Р. не з'явився на його засідання без поважних причин, внаслідок чого засідання не відбулося через відсутність необхідної кількості учасників (кворуму);

Д. наречені 30-річний В. та 27-річна К. вирішили, що не влаштовуватимуть після реєстрації шлюбу весільний банкет для рідних і знайомих, а відразу відправляться у весільну подорож на Закарпаття.

11. Відповідаючи на питання про відомі йому права людини, дев'ятикласник назвав такі права: право на життя; право на власність; право на участь в управлінні державою. Визначте групи прав людини, визначені міжнародними правовими актами, до яких належать вказані права:

А. Політичні права;

Б. Культурні права;

В. Економічні права;

Г. Соціальні права;

Д. Особисті права

12. Який елемент НЕ належить до правосуб'єктності юридичної особи:

А. Правоздатність;

Б. Правосвідомість;

В. Дієздатність

13. Укажіть, яким поняттям визначаються існуючі в суспільстві правила поведінки загального характеру, які виявляють волю певної частини населення або всього суспільства і мають гарантії виконання на випадок їх можливого порушення різними засобами соціального впливу:

А. Мораль;

Б. Соціальні норми;

В. Норми права;

Г. Політичні норми;

Д. Звичаї та традиції.

14. Охарактеризуйте співвідношення соціальних норм та норм права:

А. Поняття соціальної норми є більш широким, норми права – це різновид соціальних норм;

Б. Поняття правових норм та соціальних норм збігаються;

В. соціальна норма є різновидом правової норми;

Г. кожна соціальна норма є правовою, але не кожна правова норма є соціальною.

15. Укажіть, які з наведених понять не є джерелами права України:

А. Міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

Б. Практика Європейського суду з прав людини;

В. Цивільно-правові договори;

Г. Правова доктрина;

Д. Звичаї ділового обороту;

Е. Юридична практика

Завдання II

Продовжіть речення.

1. Підставою юридичної відповідальності є _____.
2. Будь-яке правопорушення має свою структуру, яку називають _____.
3. Форма держави має три елементи: _____.
4. Громадянин Естонії звернувся до Президента України з проханням надати йому громадянство України й отримав відповідь, що згідно з законодавством України _____.
5. Хлопчика Петрика у пологовому будинку покинула мати – громадянка Молдови. Хлопчик виховувався в Будинку дитини. У віці трьох років його усиновило подружжя – громадяни України. У новому свідоцтві про народження вони записали, що він є _____.

Відповідь:

Продовжіть речення.

1. Підставою юридичної відповідальності є *факт вчинення особою правопорушення*;
2. Будь-яке правопорушення має свою структуру, яку називають *складом правопорушення*;
3. Форма держави має три елементи: *форму правління, форму державного устрою, форму політичного режиму*;
4. Громадянин Естонії звернувся до Президента України з проханням надати йому громадянство України й отримав відповідь, що згідно з законодавством України *умовами прийняття до громадянства України є: постійне проживання на території України не менше п'яти років, наявність законних джерел існування, зобов'язання вийти з попереднього громадянства, знання державної мови, дотримання Конституції та законів України, дозвіл на проживання в Україні, знання основ Конституції України та історії України, отримання дозволу на імміграцію (ст. 9 Закону України «Про громадянство України»)*;
5. Хлопчика Петрика у пологовому будинку покинула мати – громадянка Молдови. Хлопчик виховувався в Будинку дитини. У віці трьох років його усиновило подружжя – громадяни України. У новому свідоцтві про народження вони записали, що він є *громадянином України через усиновлення*.

Завдання III

1. Приватний підприємець О. Микитенко, рухаючись на автомобілі, не звернув увагу на сигнал світлофора і, перетинаючи перехрестя, зіткнувся з трактором. За скоєне правопорушення О. Микитенка притягнуто до відповідальності, а саме:

- 1) відшкодування власнику пошкодженого трактора вартості ремонту;
- 2) позбавлення прав водія терміном на 1 рік. О. Микитенко вважає що санкції стосовно нього порушують норму ст. 61 Конституції України, яка забороняє двічі притягати до відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення.

А як вважаєте ви?

Відповідь:

Кримінальна відповідальність – позбавлення прав, штраф.

Стаття 61 Конституції України, що коментується, забороняє притягати фізичну особу щонайменше двічі до юридичної відповідальності одного виду (цивільно-правової, кримінальної, адміністративної, дисциплінарної тощо) за одне й те саме правопорушення (цивільно-правовий делікт, злочин, адміністративне або дисциплінарне правопорушення).

2. Визначте у кожній із наведених ситуацій об'єкт, об'єктивну сторону та суб'єктивну сторону правопорушення.

Ситуація 1. Онуфрій та Ганна відпочивали в лісі. Вони розпалили багаття, щоб спекти картоплю. При цьому дув сильний вітер, який підхопив вогонь. До того, як пожежа була погашена, встигло обгоріти одне дерево.

Об'єкт – суспільні відносини у сфері пожежної безпеки; об'єктивна сторона – порушення встановлених правил і вимог пожежної безпеки шляхом вчинення відповідних дій; суб'єктивна сторона – правопорушення характеризується необережною формою вини.

Ситуація 2. Корнелій вночі проникнув у приміщення магазину і виніс звідти товар на суму 10 тис. грн.

Об'єкт – суспільні відносини власності (право власності), об'єктивна сторона – спричинення внаслідок противоправного діяння суспільно небезпечних наслідків у вигляді матеріальної шкоди відносини власності (вкрадений товар на суму 10 тис. грн.), суб'єктивна сторона – прямий умисел, корисливий мотив, якщо цей товар обернув на свою користь або інших осіб.

Ситуація 3. Під час сварки з дружиною Михайло штовхнув її, унаслідок чого вона впала і зламала ногу.

Об'єкт – здоров'я людини, об'єктивна сторона – протиправна дія винного, фізичний вплив (штовхнув), суб'єктивна сторона – необережна форма вини.

Ситуація 4. Веніамін, обрізаючи гілки свого дерева, які нависли над дахом сусіднього будинку, не втримав одну з них, чим пошкодив дах цього будинку.

Об'єкт – суспільні відносини власності (право власності), об'єктивна сторона полягає у знищенні або пошкодженні чужого майна (протиправна дія), що заподіяло шкоду у великих розмірах, суб'єктивна сторона – необережність.

3. Визначте у кожній із наведених ситуацій обставину, через яку особа не може бути притягнутою до певного виду юридичної відповідальності.

Ситуація 1. Художник Петренко уклав договір на виконання робіт із громадянином Безухом. За цим договором протягом одного місяця Петренко мав намалювати портрет Безуха і вручити виконану роботу замовнику за день до його 50-річного ювілею. Однак за два дні до визначеного строку Безух зламав руку. Замовлення не було виконано своєчасно.

Відповідь

У цій ситуації між Петренко і Безухом укладено договір підряду, оскільки Петренко зобов'язується виконати певну роботу (намалювати портрет) і передати результат замовнику в конкретний строк.

Однак замовлення не було виконано вчасно через обставини, що сталися з Безухом (його травма). Тому потрібно з'ясувати, чи можуть такі обставини бути підставою для перенесення терміну виконання зобов'язання за договором, а також яким чином це може вплинути на сторони договору.

Можливі варіанти вирішення:

1. Форс-мажорні обставини (непереборна сила): якщо в договорі передбачено, що непередбачені обставини можуть стати підставою для зміни строків виконання робіт, травма Безуха може бути розглянута як така обставина. Однак зазвичай до форс-мажору відносять стихійні лиха, війни тощо, а не особисті нещасні випадки замовника.

2. Взаємна домовленість: якщо сторони погодяться, Петренко може перенести строк виконання замовлення за взаємною згодою з Безухом.

3. Відповідальність сторін: якщо договір не передбачає змін строків у випадку травми замовника і сторони не досягли домовленості щодо перенесення строку, то невиконання зобов'язання в строк може призвести до певних правових наслідків, зокрема стягнення неустойки або розірвання договору.

Отже, варто:

1. Перевірити умови договору, чи передбачені можливості для перенесення строку через обставини.

2. Спробувати домовитися з Безухом щодо нових термінів виконання роботи.

3. В разі відсутності можливості для зміни договору, слід оцінити, чи можна досягти компромісного рішення, щоб уникнути юридичних наслідків.

Ситуація 2. Григорій спізнився на роботу через раптове, без попередження, припинення роботи міських маршрутних таксі.

Відповідь.

У випадку Григорія, який запізнився на роботу через раптове припинення роботи міських маршрутних таксі, важливо розглянути кілька аспектів:

1. Об'єктивні обставини та форс-мажор.

Якщо транспортні проблеми були непередбачуваними та Григорій не мав можливості завчасно їх передбачити або знайти альтернативний спосіб дістатися на роботу, це може бути визнано об'єктивною причиною запізнення.

Проте транспортні перебої зазвичай не розглядаються як форс-мажор у трудових відносинах. Роботодавець може вимагати від працівника знаходити альтернативні шляхи для вчасного прибуття на роботу, якщо це можливо.

2. Відповідальність за запізнення.

За загальним правилом, працівник несе відповідальність за своєчасний прихід на роботу. Однак, у випадку Григорія, варто зважати на наступні фактори:

Чи був це перший випадок запізнення: якщо так, роботодавець може проявити лояльність і просто зробити усне зауваження.

Чи було інформовано роботодавця: якщо Григорій завчасно повідомив про проблему і запізнення, це може пом'якшити його відповідальність.

3. Дії Григорія

Якщо проблема з транспортом є частою та передбачуваною, працівнику рекомендується заздалегідь планувати маршрути або використовувати інші засоби пересування.

4. Можливі наслідки

Якщо запізнення призвело до порушення дисципліни або вплинуло на робочий процес, роботодавець може застосувати заходи дисциплінарної відповідальності (догана, штраф або навіть звільнення в окремих випадках, якщо порушення систематичні). Однак для цього потрібне документальне підтвердження обставин та попередження працівника.

Висновок:

У цій ситуації важливо, щоб Григорій пояснив своєму роботодавцеві причини запізнення та, за можливості, надав докази того, що транспортні проблеми були непередбачуваними (наприклад, новини про припинення руху маршруток).

Ситуація 3. Робітник Петричко прийшов на роботу за півгодини до початку зміни і побачив, що в цеху почалася пожежа. Вхідні двері були зачинені. Шукати ключі було ніколи, тому Петричко розламав вхідні двері і погасив пожежу.

Відповідь.

У ситуації з робітником Петричком виникає кілька важливих правових та етичних аспектів, які варто розглянути:

1. Дії в умовах крайньої необхідності.

Згідно з Цивільним кодексом України (ст. 1161), дії в умовах крайньої необхідності не є протиправними, якщо вони спрямовані на запобігання більш значній шкоді. Петричко діяв у стані крайньої необхідності, коли намагався запобігти пожежі, яка могла завдати значних збитків майну підприємства і, можливо, становити загрозу життю та здоров'ю людей.

У цьому випадку, оскільки вогонь є серйозною небезпекою, Петричко був змушений зламати двері, щоб увійти в цех і погасити пожежу. Його дії можуть бути визнані правомірними, оскільки вони були спрямовані на уникнення більшої шкоди (знищення майна або ризик для людей).

2. Матеріальні наслідки: пошкодження дверей.

Хоча Петричко пошкодив вхідні двері, це не повинно бути підставою для його відповідальності, оскільки його дії були викликані необхідністю негайного реагування на небезпеку. Згідно з принципом крайньої необхідності, якщо шкода, завдана діями особи, є меншою, ніж та, якої вдалося уникнути, відповідальність за пошкодження не настає.

Якщо дії робітника врятували значно більше майно або запобігли небезпеці для життя, то підприємство не може вимагати відшкодування за зламані двері.

3. Заохочення за порятунк майна.

Петричко може навіть бути заохочений за своєчасну і рішучу дію, що допомогло врятувати майно підприємства. Згідно з трудовим законодавством, роботодавець має право заохотити працівників, які проявили ініціативу у складних ситуаціях і запобігли негативним наслідкам для підприємства.

Отже:

1. Петричко не несе відповідальності за зламані двері, оскільки діяв у стані крайньої необхідності для порятунку майна підприємства.

2. Його дії можуть бути визнані позитивними, і підприємство може навіть заохотити робітника за запобігання пожежі.

3. Підприємству варто розглянути можливість компенсації Петричку за проявлену ініціативу та рішучі дії.

Тож дії Петричка можна оцінити як правомірні та важливі для запобігання великій шкоді.

Ситуація 4. За договором, який фермер Віктор уклав із пивзаводом, він мав поставити підприємству 20 т ячменю. У випадку невиконання зобов'язання фермер мав

сплатити штраф у розмірі 20 % від вартості товару. За два тижні до початку збору урожаю весь ячмінь було знищено ураганом.

Відповідь.

У цій ситуації потрібно визначити, чи має фермер Віктор відповідати за невиконання зобов'язань за договором через обставини, які йому не підконтрольні (ураган).

1. Форс-мажорні обставини.

Знищення врожаю ураганом можна розглядати як форс-мажорну обставину (непереборна сила). Згідно з Цивільним кодексом України (ст. 617), особа звільняється від відповідальності за порушення зобов'язань, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок обставин непереборної сили, до яких можна віднести стихійні лиха, зокрема ураган.

Якщо фермер Віктор зможе документально підтвердити, що знищення ячменю сталося внаслідок урагану, він може бути звільнений від відповідальності за невиконання зобов'язання (поставку 20 тонн ячменю) і, відповідно, від сплати штрафу за договором.

2. Необхідність доказів форс-мажору.

Щоб уникнути відповідальності, фермеру Віктору потрібно:

Звернутися до Торгово-промислової палати України для отримання сертифікату, що підтверджує факт форс-мажорних обставин (урагану).

Надати пивзаводу документи, що підтверджують настання форс-мажору (сертифікат ТПП або інші докази).

3. Можливі наслідки для сторін.

Фермер Віктор буде звільнений від відповідальності за невиконання договору, якщо доведе настання форс-мажору.

Пивзавод не отримає ячмінь, однак не зможе вимагати відшкодування збитків або сплати штрафу через наявність непередбачуваних обставин.

4. Альтернативні варіанти.

Якщо форс-мажор підтверджено, але пивзаводу необхідний ячмінь, можливим варіантом буде укладення нового договору або пошук альтернативного постачальника для покриття дефіциту.

Висновок:

Якщо фермер Віктор зможе довести, що знищення врожаю ячменю сталося через форс-мажор (ураган), він буде звільнений від відповідальності за невиконання умов договору і не буде зобов'язаний сплатити штраф.

Ситуація 5. Максим спускався з гірки на велосипеді і раптово втратив свідомість, вчинивши наїзд на пішохода. Останній отримав тілесні ушкодження середньої тяжкості.

Відповідь.

У цій ситуації важливо розглянути обставини події, щоб визначити відповідальність Максима за наїзд на пішохода та заподіяння тілесних ушкоджень середньої тяжкості. Ось ключові аспекти:

1. Неправомірність дії та відповідальність.

За загальним правилом, коли особа завдає шкоди іншій особі, вона несе цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність залежно від тяжкості порушення.

Однак, у цьому випадку Максим втратив свідомість, що може бути визнано обставиною, яка звільняє його від відповідальності за наслідки. Втрата свідомості може

розглядатися як ситуація, коли людина не здатна контролювати свої дії. Відповідно, вона не вчинила шкоди свідомо або з необережності.

2. Обставини, що звільняють від відповідальності.

Якщо буде доведено, що Максим втратив свідомість через медичні або інші причини, які були йому непідконтрольні, це може бути підставою для звільнення його від відповідальності за шкоду, заподіяну пішоходу. У праві це називається відсутність вини або непереборна сила.

3. Медичний фактор.

Для підтвердження факту втрати свідомості та її причин потрібна медична експертиза, яка встановить, чи мала Максим відповідні проблеми зі здоров'ям (наприклад, серцевий напад, раптова втрата тиску, епілептичний напад тощо), що могли призвести до втрати свідомості. Якщо буде підтверджено, що втрата свідомості не була пов'язана з порушенням правил безпеки або необережністю, це зніме відповідальність з Максима.

4. Відшкодування шкоди.

Незважаючи на те, що Максим може бути звільнений від відповідальності за тілесні ушкодження пішохода, він все одно може нести цивільну відповідальність за заподіяну шкоду, навіть якщо його дії були ненавмисними. Це означає, що Максим (або його представники) може бути зобов'язаний відшкодувати матеріальні витрати на лікування пішохода, компенсацію моральної шкоди тощо.

5. Пішохід.

Пішохід, який отримав тілесні ушкодження, має право на відшкодування шкоди, навіть якщо наїзд був нещасним випадком. Це може включати компенсацію за витрати на лікування, втрату працездатності та моральну шкоду.

Висновок:

Максим може бути звільнений від кримінальної відповідальності, якщо буде доведено, що втрата свідомості була не під його контролем.

Однак він або його страхова компанія можуть бути зобов'язані відшкодувати шкоду пішоходу в цивільному порядку, навіть якщо Максим не винен у наїзді.

Важливо провести медичне обстеження та зібрати докази для підтвердження втрати свідомості.

Завдання IV

Чи відрізняється за значенням слово «право» у таких судженнях:

- 1) право громадян гарантовано Конституцією України;
- 2) укладання договору регламентується нормами цивільного права;
- 3) один із навчальних предметів, який вивчають студенти є історія держави і права;
- 4) поліція – це правоохоронний орган;
- 5) у всьому світі існують організації із захисту прав людини – правозахисні.

Узагальніть відповіді у вигляді таблиці.

Висловлювання	Значення слова «право»
право громадян гарантовано Конституцією України;	
укладання договору регламентується нормами цивільного права;	

один із предметів, який вивчають студенти є історія держави і права;	
поліція – це правоохоронний орган;	
в усьому світі існують організації із захисту прав людини – правозахисні.	

Кількість балів: 5 б.

Відповідь:

Висловлювання	Значення слова «право»
право громадян гарантовано Конституцією України;	Право як можливість людини заробляти собі на життя працею
укладання договору регламентується нормами цивільного права;	Право як система норм, що регулюють цивільні відносини
один із навчальних предметів, який вивчають студенти є історія держави і права;	Право як система загальнообов'язкових, формально визначених правил поведінки загального характеру, що встановлюється і охороняється державою
поліція – це правоохоронний орган;	Право як система норм, що зафіксовані в нормативно-правових актах; дотримання законів називається законністю, законності породжує правопорядок, який охороняють правоохоронні органи
у всьому світі існують організації із захисту прав людини – правозахисні.	Права як можливості людини, що необхідні їй для існування і розвитку

Завдання V

Дайте відповіді на запитання.

1. Чому сьогодні, у сучасному світі набула поширення екологічна функція держави, або функція охорони природи та раціонального використання природних ресурсів?

Відповідь.

У сучасному світі набула поширення екологічна функція держави, або функція охорони природи та раціонального використання природних ресурсів, спрямована на забезпечення екологічного добробуту громадян і екологічної безпеки країни. Вона набуває все більшої актуальності для людства, діяльність якого в умовах стрімкого науково-технічного прогресу стає чинником масштабного впливу на довкілля. Ця діяльність супроводжується порушенням природної рівноваги в екологічних системах, що зазнають великої шкоди внаслідок забруднення повітря, ґрунтів і водних джерел відходами виробництва, радіацією, зникнення багатьох видів живих організмів тощо. Усе це є серйозною загрозою не тільки рослинному і тваринному світу, а й здоров'ю та

життю людини. За цих умов проблема екології стає основною не тільки в межах окремої країни, а й у глобальному міжнародному масштабі, перетворюючись на проблему рятування усього людства, цілої планети. Основний зміст екологічної функції становлять державне управління і координація діяльності в галузі охорони довкілля. Держава здійснює планування екологічної політики, нормування якості довкілля; вживає заходів щодо відвернення екологічно шкідливої діяльності, попередження і ліквідації аварій, стихійного лиха, катастроф; здійснює державний контроль за додержанням природно-охоронного законодавства, притягує до відповідальності осіб і організації, винні у порушенні екологічних вимог.

2. Залежно від рівня участі народу в здійсненні державної влади державно-правові режими традиційно поділяються на демократичні і авторитарні. Назвіть ознаки, які притаманні цим режимам.

Відповідь.

Демократичний режим являє собою стан політичного життя суспільства, при якому державна влада здійснюється на основі принципів широкої і реальної участі громадян та їх об'єднань у формуванні державної політики, створенні та діяльності державних органів, додержанні прав і свобод людини.

Демократичний режим характеризується такими ознаками.

1. Народ залучається до формування та здійснення державної влади як безпосередньо (референдум), так і через своїх представників.

2. Держава додержується принципів виборності та змінюваності центральних і місцевих органів державної влади, розвитку місцевого та інших видів самоврядування.

3. Держава сприяє розвитку структур громадянського суспільства та правової держави, організації управління на основі принципу реального здійснення поділу влади.

4. Прийняттям усіх важливих для суспільства рішень в інтересах більшості з урахуванням прав меншості

5. Державна влада є легітимною – діє в інтересах усього населення та спирається на його довіру.

6. Реальне забезпечення державою прав і свобод людини та громадянина.

Авторитарні режими характеризують стан політичного життя суспільства, при якому мають місце часткове чи повне відсторонення народу від державної влади, обмеження і порушення формально проголошених прав і свобод людини та громадянина. Залежно від пануючої ідеології та рівня відсторонення народу від влади, порушення його прав і свобод авторитарні політичні режими поділяються на тиранічні, фашистські, расистські, військово-диктаторські та ін.

Усі вони характеризуються:

1) вузькою соціальною базою державної влади;

2) надмірної централізацією і концентрацією влади, відсутністю її поділу;

3) застосуванням неправових (свавільних) засобів здійснення влади;

4) порушенням прав і свобод людини;

5) домінуванням в управлінні командних методів.

Авторитарні методи управління часто-густо застосовуються в умовах перехідних періодів від тоталітарного до демократичного і від демократичного до тоталітарного режимів. Це досить добре видно у багатьох державах колишнього СРСР, де вибір між

демократією і авторитаризмом за відсутності розвинутого громадянського суспільства лежить у руслі політичного курсу правлячої еліти.

Тоталітарний режим є найбільш жорсткою формою недемократичного режиму, що характеризується крайніми проявами авторитаризму, а саме:

- 1) народ повністю відсторонюється від державної влади, яка формується без фактичної участі народу і не контролюється ним;
- 2) держава прагне до глобального панування над усіма сферами суспільного життя, державного контролю в економіці, політиці, культурі, засобах масової інформації, особистому житті тощо;
- 3) особистість знецінена, вона виступає як засіб для досягнення державних цілей;
- 4) пануванням принципу «дозволено тільки те, що прямо передбачено законом» тощо.